

INTERVIEW

MARJORIE STREUR
EN JAN LAP

"WIJ ZIJN GEEN PROFEET"

De serie 'Kopstukken van het psychodrama in de lage landen' wordt vervolgd met een dubbelinterview, met twee psychodramaturgen: Marjorie Streur en Jan Lap. Zij werken vaak samen op de psychodramavloer als koppel: Jan meestal als director en Marjorie als co-director. Daarbuiten zijn zij elkaars levensgezel en de ouders van drie kinderen.

Wij hebben Jan en Marjorie ook benaderd om meer te weten te komen over bibliodrama.

Tussen groene en grazige weiden en bosschages voorbij de kegelbaan ligt het Deanhuis, waar de interviewers een blik gegund wordt in de keuken van Marjorie en Jan, thuis bij psychodrama en bibliodrama. De bloemen worden volgens de voorschriften afgesneden en in een vaas met heet water gezet. Naar zuidelijk gebruik krijgen we een hartelijk welkom met vruchtenvlaai, ruim van slagroom voorzien, en met koffie.

Na een korte introductie, kan het interview beginnen. De rolverdeling is bekend: Marjorie en Jan beantwoorden de vragen, die Marianne stelt en Gerard noteert de antwoorden.

"Wie is Marjorie Streur?"

Marjorie noemt zichzelf 'een verhuis-kind', wat tot voordeel had dat ze al jong moest leren haar weg te vinden in een nieuwe omgeving. Zij kenmerkt haar middelbare schooltijd, in de jaren zestig, ondermeer door haar periode als voorzitter van de leerlingenraad, met 'n eigen kantoortje op school. Dat betekende de rol krijgen van intermediair tussen leer-

lingen en leerkrachten. Van huis uit heeft Marjorie het besef meegenomen, dat je hier maar één keer leeft en dat je ervoor kunt kiezen om er een rotzooi van te maken of constructief aan het werk te gaan.

Na een verblijf in de Verenigde Staten trouwt ze jong en op 25-jarige leeftijd is ze een alleenstaande moeder met kind. Marjorie volgt de Sociale Academie via het tweede-kans-onderwijs. "Vanaf die tijd heb ik altijd mensen gezocht, die als opleider mensen opbouwen en niet afbreken", vertelt ze.

"Wie is Jan Lap?"

Op de vraag, wie Jan Lap is, antwoordt hij: "Ik werk op een breed terrein, met een grote variëteit aan doelgroepen. Ik kom uit het onderwijs, waar ik de werkwijze steeds absurder begon te vinden, kinderen werden dingen voorgekauwd aangeboden. In de loop van de tijd ben ik me echter steeds meer gaan toeleggen op het mobiliseren van de eigen kracht die mensen hebben, het aanwenden van de eigen leervermogens".

Zijn achtergrond wordt gevormd door een theologiestudie en door een periode als franciscaan. "Ik hield niet van het geven van geloofsoverdracht, ik vind het veel belangrijker mensen de kans te geven te ontwikkelen, wat ze in zich hebben. Zo wil ik met iedereen omgaan, of het nu mijn secretaresse is of een groep coördinatoren of rectoren uit het onderwijs. Op dat principe hebben we elkaar ook gevonden".

Marjorie beaamt deze uitspraak: "Bij onze kennismaking dacht ik: hier is iemand bezig, die integer en zorgvuldig is en mensen de ruimte geeft. Bij deze man wil ik wel stage lopen."

Jan noemt zich behalve ex-franciscaan, nog steeds katholiek, optimistisch, uit-

INTERVIEW

gaand van de maakbare wereld en absoluut niet gelovend in predestinatie.

"Hoe zijn jullie met psychodrama in aanraking gekomen?"

Marjorie volgde een opleiding waar Jan religio- en bibliodrama gaf. "Toen zag ik iemand werken met een structuur, die helder was, waaruit bleek: hij beheerst een vak", vertelt ze.

Marjorie raakte door deze kennismaking geïnteresseerd in psychodrama en volgde de opleiding van Dean en Doreen Elefthery. "Ik zat in een internationale groep van zeven mensen, psychiaters, psychologen, een priester en een psychoanalytica die iedere keer ergens anders bij elkaar kwamen: Noorwegen, Zweden, Nederland. De Elefthery's waren mensen die betrokken waren, die een methode combineerden met de motivatie mensen op te bouwen. Ik voelde me daar thuis, terwijl ik me daarvoor toch vaak een roepende in de woestijn voelde".

Ze maakt de vergelijking met andere mensen uit die tijd, die oefeningen uit boekjes overnamen en ter plekke pas het effect zagen, waardoor mensen soms zowel fysiek als psychisch in gevaarlijke situaties belanden.

Jan volgde ook de opleiding bij Dean en Doreen Elefthery, alleen een leerroute eerder. Maar dat was niet zijn eerste kennismaking met psychodrama.

Op dit moment vertrekt Marjorie om de kinderen van school te halen, omdat tussen grazige weiden de afstand tussen huis en school toch anders is.

Jan vertelt verder over zijn kennismaking met psychodrama: "In 1976 zou ik rector kunnen worden aan een school. Dat perspectief stond me niet echt aan. Ik ben toen naar Amerika vertrokken voor een klinisch pastorale stage van twee jaar. Ik

ben gaan werken in een hospitaal in Newton, Kansas. Ik heb daar van allereerste therapieën bijgewoond, raakte geboeid door Glendale Norris, die vijf sessies psychodrama per week leidde. Ik deed eerst mee als deelnemer en later als assistent".

Een tweede ervaring, die van hem voor veel belang is geweest, is het werken met Martin Haskell, die zijn eigen richting omschreef als sociometry en socio-analyse. "Hij werkte onder andere met gedetineerden, hoe zij ander communicatief gedrag konden aanleren, anders konden kijken naar de werkelijkheid en hoe die vaardigheden, ruzies bijleggen, solliciteren, toe te passen bij hun terugkeer. Haskell werkte met scherp omschreven rollen, zoals de "rejecting father" en de "overprotective mother"¹.

Trainees leerde hij deze rollen in pure vorm. Ik had aanvankelijk helemaal niet door, dat Haskell bij dat trainen zelf optrad als een "rejecting father". Je kreeg dan verschillende keren te horen, dat wat jij deed, het niet was, precies zoals deze vaders hun zoons telkens afwijzen". In Beacon, New York, op het Moreno-instituut volgde Jan workshops, bij Zerka Moreno en Claire Danielson. Dat betekende elke dag drie sessies, ochtend, middag en avond. Om beurten fungeerde je dan als protagonist-spelleider/director/co-director.

"De switch naar bibliodrama is eigenlijk heel natuurlijk ontstaan.", licht Jan toe. "Na afloop van een psychodrama vroeg ik aan Glendale Norris waarom hij de kreet 'en jij bent de volgende, god', van een cliënt na een spel over zijn vader had laten liggen. Norris antwoordde, 'wie is er hier nu de pastor?'. We spraken af dat bij geloofsprikelen ik de leiding van hem zou overnemen".

INTERVIEW

Bij zijn terugkeer uit Amerika is Jan Lap in Nederland verder gegaan met psychodrama voor mensen die vragen rond geloof, god en bijbel wilden uitwerken. Het was de zorg om zijn cliënten die Jan deed besluiten ook nog de opleiding bij de Elfethery's te volgen. Hij verduidelijkt dat als volgt: "Je moet de deelnemers voldoende veiligheid bieden om te kunnen groeien".

Het model van werken, een director en een co-director, is door Jan en Marjorie verder uitgewerkt.

"Kun je iets vertellen over deze werkwijze?"

Vooraf vanuit de onderwijservaring van Jan is hun opzet helder en gestructureerd geworden, waarbij verder onderscheid is gemaakt tussen director en de co-director. Meestal is Jan director en Marjorie de co. Jan definieert de co als 'de ondersteunende schaduw' van de protagonist, die als verdubbeling aanwezig is. De director dubbelt nooit en is directief en stelt vragen in de jij-vorm. Als co praat Marjorie alleen in de ik-vorm, als ondersteuner van de protagonist.

"In feite is de co een soort permanente dubbel van de protagonist, hoewel we dat niet zo benoemen. De term dubbel is gereserveerd voor groepsdeelnemers".

Marjorie, die bij deze zin van Jan weer aanschuift aan de keukentafel, verduidelijkt haar rol als co-director: "Ik ben meer een aangever, die mogelijke gedachten of gevoelens van de protagonist verwoordt. Het is de protagonist, die beslist of hij de dubbel overneemt of niet. Wat ik aangeef, is vaak een intuïtieve keuze". Een constructieve manier van werken wordt door beiden beklemtoond.

Ook het stellen van vragen is een voorbeeld van hun structurele werkwijze. Zowel director als co-director laat een suggestie volgen met de vraag "mogelijk?".

Marjorie: "De vraag, 'Klopt dat?' zorgt ervoor dat mensen direct in hun hoofd gaan zitten. 'Mogelijk?' heeft een toon, die ruimte geeft aan de protagonist".

De samenwerking tussen hen beiden wordt gekenmerkt door de begrippen afstand - nabijheid. Schuivend met bekers op de keukentafel maakt Marjorie de relatie afstand-nabijheid en de verschillende rollen van director en co zichtbaar. In de interviewfase is Jan als director dichtbij en stelt de informatieve vragen, waar was dat, wanneer was dat, om de scene te kunnen zetten. Als de diepgang zich aftekent, neemt Jan afstand en komt Marjorie als co dichtbij de protagonist, binnen de emotionele unit.

Hun werkwijze is een verkennend bewegen rond de as van de probleemvraag. Een director moet weten, wat hij aan kan, en de grenzen weten van de protagonist.

INTERVIEW

"Het is niet altijd goed om te gaan, waar de meeste pijn ligt. Je moet je als director realiseren, dat je niet doet, wat je zelf zo graag wil", zegt Marjorie.

Jan geeft als voorbeeld hoe hij zelf in Beacon ooit geconfronteerd werd met een psychodramaturg, die Jan - als protagonist - stoelen liet smijten naar zijn vader. Jan: "Het leek erop dat de behoeften van de director bevredigd moesten worden. Bij mij bleef schuldgevoel. Niets van katharsis. Als director moet je je grenzen kennen."

"Wat is Bibliodrama?"

"Bibliodrama als werkvorm is afgeleid van psychodrama. We gaan uit van het verhaal uit de bijbel, zoals iemand zich het herinnert. Die herinnering wordt uitgespeeld", zegt Jan. De grondgedachte is dat de keus voor een bepaald verhaal iets vertelt over de levensfase waarin iemand verkeert of de geloofsvragen, waar iemand meeworstelt, lichten ze toe. "Net als binnen psychodrama speelt de groep een actieve rol. Groepsdeelnemers spelen rollen binnen het verhaal. Na afloop van de actie of de stilstaande foto volgt er een sharing, waarin deelnemers kunnen vertellen, wat het gebeurde oproept uit hun eigen leven", vertelt Marjorie Streur.

"Mensen komen wel op de noemer bibliodrama af, maar op de eerste plaats komen ze toch voor zichzelf, op zoek naar het antwoord op hun vragen", zegt Jan. Als afsluiting wordt altijd het bijbelverhaal in de groep gelezen. Bibliodrama nodigt uit om het oorspronkelijke verhaal opnieuw of met andere ogen te herlezen.

"Wij zijn geen profeet en publiceren zelf niet veel. Helaas gebeuren er af en toe dingen onder de noemer bibliodrama, die ons inziens nauwelijks te verantwoorden zijn. Aan de ene kant denk je, het zuivert zich wel uit, aan de andere kant wordt

het imago van bibliodrama, en psychodrama, de nek omgedraaid. Het slechte weerhoudt mensen ervan om van het goede kennis te nemen. De zorg om het deskundige gebruik van de werkvorm is ons dierbaar", vertelt Jan.

"Volgens Moreno kon psychodrama de wereld redden. Volgens jullie?"

Jan: "Psychodrama is een weg, een heel bijzonder middel, mits goed en zorgvuldig gehanteerd, waardoor iemand de werkelijkheid weer anders kan leren verstaan, een last kan afleggen of kan leren het leven weer aansprekend te maken.

Psychodrama is bij uitstek zelfsturend voor de protagonist, omdat het een volgende methode is voor de leider. Aan de andere kant levert het een feest van herkenning op, omdat je in een groep mensen aan het werk bent. Door een gigantische variëteit van nieuwe methodieken en inzichten wordt de creativiteit van de groep gemobiliseerd, primair voor de protagonist en daarna ook voor iedereen die daarbij is". Verder dan de uitspraak dat psychodrama een prachtige werkvorm is, gaat Jan Lap toch niet.

INTERVIEW

Marjorie benadrukt het belang van de sharing als een heel mooi en wezenlijk deel van psychodrama. "In de sharing leren mensen een nieuwe vorm van communicatie, met ruimte en respect voor elkaar geven. Mensen leren hoe met dit aardse geklooi en de pijn van het leven om te gaan, dan worden ze zuiniger op elkaar. Psychodrama verrijkt mensen. Maar of psychodrama de wereldvrede bevordert kan, dat weet ik niet?"

ieder geval elke oefening veilig kunnen afmaken", zegt Marjorie.

Elke zomer bieden Marjorie en Jan een trainingsweek aan, waarin korte werkvormen worden geoefend voor sessies van maximaal één uur. Daarnaast verzorgen ze supervisedagen en leiden bibliodramagroepen.

Een aparte opleiding psychodrama, onder leiding van Marjorie, is in voorbereiding.

"Kunnen jullie iets vertellen over de opleiding die jullie geven?"

Op het gebied van bibliodrama hebben we een opleiding, die bestaat uit in totaal 35 bijeenkomsten van telkens 2,5 uur. In de eerste fase wordt zo gewerkt, dat alle deelnemers ervaring hebben als protagonist. Na die fase wordt stap voor stap uitgelegd wat er gedaan wordt en waarom het gedaan wordt. Ook daarin wordt zeer gestructureerd gewerkt, aldus Jan.

"De doorzichtige opbouw geeft mensen in de opleiding een houvast, zodat ze in

"Welke literatuur bevelen jullie aan?"

Als vrij recent werk beveelt Jan Lap het boekje 'A clinicians guide to psychodrama' aan van Eva Leveton, omdat zij recht uit het hart de methode beschrijft.

Daarnaast wordt de volledige literatuur van Moreno genoemd.

Voor een theoretische achtergrond op het gebied van bibliodrama is de zweedse schrijver Sundén interessant, met name het boek 'Die Religion und die Rollen'.

INTERVIEW

"The words of the father", van Moreno is vanuit bibliodrama curieus, omdat Moreno in deze tekst een rolwisselen met God de Vader lijkt te introduceren.

Marjorie noemt de boeken 'Ludagogie' en 'Vriend als vijand ; naar een paradoxale therapie' van Pieter van de Ven. De artikelen van Grete Leutz over sterfensbegeleiding en psychodrama zijn extra interessant voor mensen die zich met pastoraal werk bezighouden. Bij literatuur over psychodrama mag ook het boek 'Angewandtes Psychodrama' van Hilarion Petzold niet ontbreken.

"Hoe denken jullie over een vereniging op het gebied van psychodrama?"

Jan: "Ik ben geen voorstander van een beroepsvereniging. Zoveel mensen kunnen niet echt van psychodrama leven. Dus beroepsbescherming, zoals bij een orde van advocaten, dat hoeft niet voor mij. Ik denk wel dat het goed is om mensen te verenigen die de zorg delen om psychodrama deskundig te gebruiken".

Hij voelt wel voor een overleg van opleiders om ervaringen uit te wisselen. Een vereniging voor psychodrama zou goed werk kunnen doen, door workshops en vergelijkbare activiteiten te organiseren. "Op die manier bevorder je ook de kwaliteit van het werk", zegt hij.

"Mannen en vrouwen en psychodrama: hoe denken jullie over dit thema?"

Marjorie: "Wij werken als man en vrouw samen en dat geeft diverse groepsleden stof tot nadenken. Ik merk wel dat overdrachtgevoelens van vrouwen naar mij toe groot zijn".

Jan: "Ik zie wel eens binnen groepen dat mannen met mij het gevecht willen aan-

gaan. Als dat voor de groep verder niets oplevert, dan ga ik dat niet aan. Verder is het natuurlijk een beetje een kadootje, dat je als man en vrouw samenwerkt".

Tenslotte

Jan pakt het boek "The Words of the Father" van Moreno uit de stapel boeken op de keukentafel en citeert de regels: "You shall learn to create; You shall learn to create me".

We zijn het erover eens dat dit een mooie afsluiting van het dubbelinterview is. Met het dichtgeklapte schrijfblok op de tafel gaat het gesprek nog verder over psychodrama, over het religieuze in het leven, over opleiden, maar de dreigende file bij Zaltbommel doet de interviewers besluiten af te reizen.

Marianne Mostert
Gerard Beentjes

Naschrift van de redactie:

De foto's bij dit interview en bij het interview met mevrouw A. Salomé - Finkelstein zijn genomen door Marianne Mostert.

Een goede vertaling voor de termen 'rejecting father' en 'over-protective mother' is moeilijk te geven. Het is te proberen met: 'de afwijzende vader' en 'overbezorgde, beschermende moeder'.